

Ansvarlig advokat: Jon Wessel-Aas

Til: Unge Venstre
Fra: Advokatene Jon Wessel-Aas og Mathilde Strand Wilhelmsen
Dato: 30. august 2019

Notat – rettslig vurdering av offentlige etaters inngrep i Unge Venstres ytringsfrihet på valgarrangementer på videregående skoler

1. Innledning

Vi er bedt av Unge Venstre ved leder Sondre Hansmark å vurdere rettslige spørsmål om ytringsfrihet, utestengelse og sensur i forbindelse med Unge Venstres deltakelse på ulike valgarrangementer på videregående skoler.

Nedenfor vil vi først skissere det faktum vi har lagt til grunn for vurderingen, før vi gjennomgår sakens rettslige sider.

Deretter følger vår konklusjon, som er at det åpenbart foreligger krenkelser av Unge Venstres og organisasjonens enkeltrepresentanters ytringsfrihet etter Grunnloven. Selv om vår konklusjon ikke er forbundet med noen tvil, vil vi foreta en grundig gjennomgang av de rettslige forholdene, slik at vurderingen kan brukes overfor personer og etater som tilsynelatende ikke er fortrolige med ytringsfrihetens rettslige status i Norge.

2. Sakens faktiske side

2.1 Unge Venstres kampanje og budskap

Sakens bakgrunn er Unge Venstres valgkampanje ved ulike videregående skoler i Norge.

Vi har lagt til grunn at flere videregående skoler har invitert politiske ungdomspartier til arrangementer som valgtorg og skoledebatter i forbindelse med kommunevalget 2019, i henhold til tradisjon over mange år.

Unge Venstre har deltatt i flere slike rundt om i landet. Som ledd i disse arrangementene har de politiske ungdomspartiene hatt stands hvor de presenterer sin politiske plattform og syn på utvalgte politiske saker. Det er altså ikke snakk om uanmeldte besøk på skoler eller annen politisk aktivitet på skoler, som foregår utenom slike arrangerte valgtorg og debatter.

En av Unge Venstres programfestede saker er endret ruspolitikk, herunder avkriminalisering/legalisering av ulike narkotiske stoffer, heroinassistert behandling, forebygging av rusmisbruk med videre. Denne saken har blitt presentert blant de andre sakene Unge Venstre står for.

Vi har videre lagt til grunn at budskapet har vært fremmet med «buttons», plakater/roll-ups/bannere og annet med et animert bilde av en hånd som holder en joint, med teksten «Legalize it»:

Foto: Unge Venstre

Det har også vært utdelt en brosjyre, hvor det er beskrevet at Unge Venstre vil legalisere og regulere narkotiske stoffer, tilby heroinassistert behandling, styrke behandlingstilbudet for rusavhengige samt ha en bedre forebygging av rusmisbruk.

2.2 Reaksjoner

I forbindelse med skolearrangementene og materiellet nevnt under pkt. 2.1 fikk Unge Venstre en rekke reaksjoner fra ulike hold. Vi vil her nøye oss med å gjengi noen representative eksempler.

Fylkesutdanningsjef Arly Hauge i Vest-Agder skal ha gitt et muntlig forbud mot bruk og utdeling av slikt politisk materiell på de videregående skolene i fylket, under henvisning til opplæringsloven. Til Dagbladet skal han ha uttalt følgende:

«Også fylkeskommunen har reagert på ungdomspartiets plakater og buttons. Arly Hauge, fylkesutdanningsjef i Vest-Agder, mener dette direkte markedsfører legalisering av hasj.

- Vi har en valgdebatt gående på våre skoler hvor partiene er invitert inn for å kunne drive skoledebatt med elevene. Vi har ingen motforestillinger omkring ytringsfriheten og hva som foregår av dialog i debattene, sier Hauge til Dagbladet.

Fylkesutdanningsjefen bekrefter at en e-post har blitt sendt ut til rektorene ved de videregående skolene i fylkeskommunen. Dette er en oppfordring til at skolene skal gå i dialog med partiet, med mål om at de ikke skal få lov til å bruke dette materialet på skolene.

- Vi mener at det nærmer seg et angrep på ytringsfriheten, sier nestleder Løfors.

Hauge mener derimot at dette ikke er et brudd på ytringsfriheten.

- Overhodet ikke. Unge Venstre og andre partier har snakket tydelig om dette i debatten. Det er helt klart ytringsfrihet, noe som vi alle verner om. Det er bare produktene vi ikke kan stå inne for. Dette handler om å fjerne produkter som retter seg som markedsføringstiltak mot elever.»¹

Til NRK har han videre uttalt følgende:

¹ <https://www.dagbladet.no/nyheter/hardt-ut-mot-hasjvalgkamp---forkastelig/71523813>

«– Det handler om bruken av reklameartikler som markedsfører legalisering av narkotiske stoffer. Unge Venstre har full anledning til å debattere temaet på våre skoler.

– Vi begrenser ikke ytringsfriheten i denne saken. Dette er snakk om at vi bruker mulighetene vi har til å ikke legge til rette for reklameprodukter som vi mener er i strid med veilederen fra Utdanningsdirektoratet om reklame i skolen.»²

En representant for Unge Venstre skal også ha fått en SMS fra en representant for Tingvoll VGS. Av SMS-en fremgår det at rektor skal ha bedt vedkommende si at de ikke hadde lov til å dele ut buttons, og at «Gjør dere det, vil rektor forvise dere.» Tilsvarende skal ha skjedd i møte med rektor og en lærer på Nordahl Grieg VGS.

Ved Meråker VGS skal alt valgmateriell som omhandlet ruspolitikk på Unge Venstres stand (buttons, klistremerker, flygeblader) forsvunnet mens fylkeslederen var i skoledebatt. Av VGs dekning fremgår følgende:

«- En ansatt på skolen forklarte at de hadde plukket det bort fordi de hadde snakket med politiet i Værnes-regionen som sa at de ikke ønsker dette på skolene, fordi det kan virke som propaganda for narkotika, sier Fiske.»³

Vi har også sett videodokumentasjon fra valgtorget på en videregående skole, der skolens ansatte fysisk forsøkte å hindre Unge Venstres representanter fra å sette opp sin «roll-up» på sin stand, herunder ved å prøve å ta den fra hendene på en av ungdomspolitikerne.

Det er noe uklart om det er representanter fra politiet som har kontaktet de ulike skoleledere, og i hvilken rolle. Norsk Narkotikapolitiforening er en privat, ideell organisasjon med medlemmer blant annet fra politiet og tollvesenet. Representanter fra foreningen, som også er polititjenestepersoner, har erkjent å ha vært i kontakt med ulike videregående skoler om kampanjen, men ifølge egne utsagn ikke i rollen som politi.⁴

Av mediedekning fremgår det imidlertid at seksjonsleder for kriminalitetsforebygging i Agder politidistrikt, Hans Martin Skovly, har uttalt seg direkte om denne delen av Unge Venstres valgkampanje. I tilknytning til fylkets ovenfor refererte reaksjoner mot Unge Venstres valgmateriell, er Skovly – som polititjenesteperson – sitert på følgende i intervju gjengitt av NRK:

«- Vi er bekymret for det Unge Venstre gjør, de er med på å gjøre det vanskeligere for oss å nå frem med vårt budskap.»⁵

Av samme artikkel er Skovly også gjengitt slik av NRK:

«Skovly i Agder politidistrikt påpeker at flesteparten av elevene på videregående skoler er mindreårige, og ifølge FNs barnekonvensjon plikter samfunnet å beskytte barn mot narkotika.»

² https://www.nrk.no/sorlandet/unge-venstre-om-skoleforbud_-_forskjellsbehandling-1.14674709

³ https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/Qoq3V8/unge-venstre-om-at-legalize-it-kampanje-sensureres-et-overtramp?utm_source=vgfront&utm_content=row-3

⁴ <https://filternyheter.no/slik-fikk-narkopolitiforeningen-fylkeskommunen-til-a-sla-ned-pa-unge-venstre-kampanje/>

⁵ https://www.nrk.no/sorlandet/politiet-om-unge-venstres-hasjvalgkamp_-_vi-er-bekymret-1.14672229

Det går imidlertid ikke frem av hva vi har sett om den samme Skovly eller andre representanter for politidistriktet har vært i direkte kontakt med fylkesadministrasjonen for å påvirke denne til å begrense Unge Venstres adgang til å benytte sitt valgkampmaterieell på valgtorg på de videregående skolene i fylket. Vi vil derfor i det følgende konsentrere oss om handlingene begått av fylkeskommuner og deres representanter. Skulle det vise seg at politiet som sådant har medvirket direkte, vil lovligheten av politiets handlinger vurdert opp mot ytringsfriheten i prinsippet stille seg likt.

3. Sakens rettslige side

3.1 Innledning – det rettslige utgangspunktet: ytringsfrihet

Ytringsfriheten er en fundamental del av vårt demokrati og vår rettsstat. Rettslig sett kommer dette til uttrykk i Grunnloven § 100, hvis første til fjerde ledd lyder:

«Ytringsfrihet bør finne sted.

Ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller mottatt opplysninger, ideer og budskap med mindre det lar seg forsvare holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Det rettslige ansvar bør være foreskrevet i lov.

Frimodige ytringer om statsstyret og hvilken som helst annen gjenstand er tillatt for enhver. Det kan bare settes klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelser.

Forhåndssensur og andre forebyggende forholdsregler kan ikke benyttes med mindre det er nødvendig for å beskytte barn og unge mot skadelig påvirkning fra levende bilder. Brevsensur kan ikke settes i verk utenfor anstalter.»

Etter bestemmelsens sjette ledd påhviler det dessuten statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.

Etter trinnhøydeprinsippet (også kalt *lex superior*-prinsippet) går Grunnloven foran andre lover dersom det er motstrid mellom dem. Det innebærer også at lover som begrenser friheter fastsatt i Grunnloven, må tolkes og håndheves i samsvar med Grunnloven.

Ytringsfriheten er også vernet av blant annet Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 10. Også etter denne bestemmelsen kan det gjøres inngrep i ytringsfriheten, men det konkrete inngrepet må ha hjemmel i lov, tjene et legitimt formål og være nødvendig i et demokratisk samfunn. Det siste vilkåret er i rettspraksis utlagt slik at inngrep i ytringsfriheten – for å være i samsvar med artikkel 10 – må være begrunnet i et presserende samfunnsmessig behov og at det må være forholdsmessighet mellom mål og middel.

Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) behandler årlig en rekke saker knyttet til ytringsfrihet, og praksis fra EMD har stor vekt også i norsk rett. Etter menneskerettsloven er EMK gjort til norsk rett, med forrang overfor vanlig norsk lov der hvor det oppstår motstrid – og etter Grunnloven § 92 påligger det statens myndigheter å respektere og sikre menneskerettighetene.

Det antatt i rettspraksis og i juridisk teori at vernet av ytringsfriheten etter henholdsvis Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10 i all hovedsak er sammenfallende – dog slik at forbudet mot forhåndssensur i

Grunnloven § 100 fjerde ledd nok er noe mer absolutt enn hva som følger av EMK artikkel 10 (der forhåndssensur ikke er uttrykkelig nevnt).

Det er ikke tvilsomt at de handlinger som er beskrevet ovenfor under 2.2 fra diverse representanter for fylkeskommuner (herunder instruksjoner fra overordnet ledelse i fylkeskommunen til ledelse og lærere på enkeltskoler som har håndhevet slike instruksjoner overfor representanter for Unge Venstre på enkeltskoler), innebærer inngrep i Unge Venstres og den enkelte Unge Venstre-representantens ytringsfrihet.

(Slik saken er opplyst for oss foreløpig, er det mer uklart hvilken rolle politiet faktisk har spilt. Vi vil derfor i det følgende konsentrere oss først og fremst om de fylkeskommunale organenes reaksjoner/handlinger).

Spørsmålet er derfor om de beskrevne former for inngrep tilfredsstillende vilkårene i Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10.

Vi vil ta utgangspunkt i Grunnloven § 100 i den videre vurderingen, og kun trekke inn EMK artikkel 10 der den eller praksis fra EMD eventuelt har særskilt relevans for vurderingen.

3.2 Er inngrepet i vår sak forenlig med ytringsfriheten?

Som nevnt følger det av Grunnloven § 100 at ethvert inngrep fra offentlige myndigheter i borgernes ytringsfrihet, som et grunnleggende vilkår må ha hjemmel i lov. Dermed må det konkrete inngrep kunne la seg forsvare holdt opp mot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Det følger av bestemmelsens annet ledd.

Av bestemmelsens tredje ledd følger det at dersom det er tale om «[f]rimodige ytringer om statsstyret» kan det bare settes «klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse». For ytringer som faller innunder tredje ledd, er med andre ord ytringsfriheten særlig sterkt vernet – noe som stiller strengere krav til både klar lovhjemmel og begrunnelse for inngrepet.

Kjernen i tredje ledd er politiske ytringer og andre ytringer som angår samfunnsdebatten. Det er ingen tvil om at politiske partiers og organisasjoners ytringer om hvilken politikk de ønsker for Norge, ligger i kjernen av denne bestemmelsen. Dette gjelder derfor også Unge Venstres formidling av hvilken politikk de vil fremme. Det gjelder enten man fremmer politiske synspunkter som samsvarer med regjerende politikk eller som er i opposisjon til denne, men særlig det siste. Det er de til en hver tid opposisjonelle ytringer som trenger særlig beskyttelse mot offentlige myndigheters inngrep.

Utgangspunktet er derfor klart nok at det er Grunnloven § 100 tredje ledd som får anvendelse her. Vi har imidlertid sett av det som har vært gjengitt under punkt 2.2 ovenfor av uttalelser fra visse myndighetspersoner, at det har vært uttrykt at særlig Unge Venstres «buttons», plakater med videre ikke kunne oppfattes som politiske budskap, men snarere som promotering av/oppfordring til bruk av cannabis.

I og med at tolkning av ytringen(e) har betydning både for om ytringene faller innunder tredje ledd og generelt for tolkningen/vurderingen av eventuelle påberopte lovhjemler og for vurderingen av begrunnelsen for å begrense Unge Venstres ytringsfrihet, er det hensiktsmessig å først si noe om tolkningen av ytringene.

3.2.1 Tolkning av ytringene

Det er sikker rett at tolkning av ytringer i saker om inngrep i ytringsfriheten, skal skje slik at man ikke legger i ytringen et meningsinnhold som ikke med rimelighet kan utledes av selve ytringen, og videre at ytringen må tolkes i den kontekst den er fremsatt i.

Uttrykket «*legalize it*», trykket på ulikt materiell som «buttons» og flygeblader, betyr «*legaliser det*» på norsk – verken mer eller mindre. Det er heller ikke noe i konteksten disse uttrykkene er brukt i, som tilsier noen annen rimelig tolkning, snarere tvert i mot. Sakens kontekst er at et blant flere ungdomspolitiske organisasjoner forsøker å synliggjøre og fremme sine politiske saker og synspunkter, i dette tilfeller på organiserte arrangementer på videregående skoler, der nettopp dette er arrangementenes formål. Flygebladene inneholder dessuten informasjon om at Unge Venstre ønsker en bedre forebygging av rusmisbruk og en styrking av behandlingstilbudet for rusavhengige. De aktuelle ytringene må derfor både isolert tolket og tolket i den kontekst de fremkommer i, åpenbart tolkes utelukkende som et budskap om at i alle fall bruk av cannabis bør avkriminaliseres – eller sagt på en annen måte at norsk (straffe)lov bør endres på dette punktet.

Også denne del av Unge Venstres ytringer må derfor utvilsomt anses som den typen politiske ytringer som faller innunder Grunnloven § 100 tredje ledd. Dette får som allerede nevnt for så vel kravet til klarhet i de lovhjemler som er påberopt fra de aktuelle myndighetenes side, som til den nærmere konkrete begrunnelsen som er anført for å begrense Unge Venstres ytringsfrihet i vår sak.

3.2.2 Foreligger det lovhjemmel for inngrepet?

Som nevnt ovenfor, er et nødvendig, men ikke tilstrekkelig vilkår for at inngrep i borgerens ytringsfrihet skal være i samsvar med Grunnloven, at det foreligger hjemmel i lov for det aktuelle inngrepet.

Hvilket krav som stilles til klarhet i den påberopte lovhjemmel, vil kunne variere, avhengig av hvor nært/fjernt den aktuelle ytringen er ytringsfrihetens kjerne, og avhengig av hvor inngripende det aktuelle inngrepet er.

I vår sak er det som redegjort for ovenfor snakk om inngrep i kjernen av ytringsfriheten, ettersom det dreier seg om politiske ytringer fra et politisk ungdomsparti som tar til orde for endringer av gjeldende ruspolitikk, herunder gjennom legalisering av bruk av cannabis. Dette omfattes derfor av den særlige beskyttelsen mot inngrep i Grunnloven § 100 tredje ledd, som forutsetter både klar lovhjemmel og, dersom slik lovhjemmel formelt finnes, særlig tungtveiende grunner for inngrepet, holdt opp mot ytringsfrihetens begrunnelser.

Det kan være en flytende overgang mellom vurderingen av hvorvidt et slikt inngrep har tilstrekkelig lovhjemmel og vurderingen av om den konkrete håndhevelse av en eventuell lovhjemmel lar seg begynne holdt opp mot ytringsfrihetens begrunnelser.

Vi vil likevel først se isolert på de lovhjemler som synes å ha vært påberopt fra fylkeskommuners/skolers side.

Så vidt vi har fått med oss er det først og fremst opplæringsloven – og da først og fremst § 9-6 (om reklame i skolen) – som har vært anført. Vi har imidlertid også sett at enkelte har vist til både markedsføringsloven som til straffelovens bestemmelser om oppfordring til straffbare handlinger. Vi tar det siste først – og kort:

Markedsføringsloven er som sådan helt uaktuell. Den regulerer kun næringsdrivendes handlinger. Unge Venstre er selvsagt ikke næringsdrivende, verken generelt eller i den aktuelle konteksten.

Som gjennomgått ovenfor under punkt 3.2.1 kan de aktuelle ytringene heller ikke tolkes som annet enn et politisk budskap om at Unge Venstre ønsker å endre norsk ruspolitikk, herunder ved å legalisere/avkriminalisere bruk av cannabis. Å ta til orde for å endre gjeldende politikk, herunder gjennom lovendringer, ligger som også nevnt allerede i kjernen av ytringsfriheten og i politikkens vesen – i et demokrati. Å ta til orde for og forsøke å overbevise andre om at noe som er straffbart, gjennom lovvedtak bør gjøres straffritt, er selvsagt ingen oppfordring til å bryte gjeldende straffebestemmelser. Man kan derfor også se helt bort fra straffeloven.

Igjen står da opplæringsloven, som vi har oppfattet som det rettslige grunnlaget som gjennomgående har vært anført som hjemmel for flere fylkeskommuners/videregående skolars inngrep i Unge Venstres ytringsfrihet i saken.

3.2.2.1 Opplæringsloven

Av konkrete lovbestemmelser i opplæringsloven, er det § 9-6 som har vært anført som hjemmel av de aktuelle fylkeskommuner/skoler.

Opplæringslova § 9 -6 lyder:

«Skoleeigaren skal sørge for at elevane ikkje blir utsette for reklame som er eigna til å skape kommersielt press, eller som i stor grad kan påverke haldningar, åtferd og verdiar, mellom anna på skolens område, i lærebøker og andre læremiddel som blir nytta i opplæringa. Departementet kan gi nærmare forskrifter.»

«Reklame» er ikke et entydig definert begrep i lovteksten. Av forarbeidene til bestemmelsen, Ot.prp.nr. 41 (2006-2007) kapittel 2.5 synes det klart at det er kommersielle ytringer det tas sikte på med forbudet:

«Med reklame meiner departementet kommersielle ytringer. Departementet vil presisere at føresegna i praksis betyr at det ikkje vil vere tillate med noka form for reklame som skolen meiner vil ha uheldig påverknad på elevane, samtidig som det framleis vil vere mogleg med reklameplakatar frå lokalt kulturliv om konsertar, utstillingar eller andre kulturelle opplevingar.»

Om forholdet til ytringsfriheten fremgår det av forarbeidene samme sted:

«Departementet har også vurdert om lovforslaget reiser spørsmål under Grunnloven § 100 eller etter menneskerettsloven § 2. Departementet finner det klart at lovforslaget ikke kommer i konflikt med verken Grunnloven eller menneskerettsloven. Kommersielle ytringer nyter generelt et svakere vern enn andre ytringer, og i dette tilfellet rekker ikke lovforslaget lenger enn hva som er nødvendig for formålet.»

Det må dermed være klart, både ut fra lovtekst, forarbeider og andre hensyn, at politiske budskap fra politiske partier eller organisasjoner ikke omfattes av bestemmelsen. Det er de kommersielle budskap som rammes. Det sier i grunnen seg selv at bestemmelsen ikke kan omfatte politiske ytringer, da det jo er en integrert del av selve opplæringen, ikke minst på videregående skole, å lære og gjøre elevene

fortrolige med samfunnet rundt seg, herunder politikk og demokrati, jf blant annet opplæringslovens formålsparagraf (§ 1-1). Det ville være direkte i strid med opplæringsloven selv, om § 9-6 ble tolket slik at skolen skulle sørge for at elever på videregående skole ikke skulle «utsettes» for (bestemte) politiske budskap.

Unge Venstre er som tidligere nevnt ingen kommersiell aktør, og et budskap legalisering av noe som i dag er forbudt, som ledd i partiets politiske program, er åpenbart ikke en kommersiell ytring. Det er altså ikke tale om «*reklame*» eller markedsføring.

Dette er også i tråd med slik bestemmelsen uansett hadde måttet bli praktisert om den skulle være forenlig med ytringsfriheten etter Grunnloven og EMK, noe som de foran siterte uttalelser for bestemmelsens forarbeider viser at lovgiver også har vært seg bevisst, når man under henvisning nettopp til Grunnloven § 100, uttrykkelig forutsatte at bestemmelsen måtte avgrenses til å gjelde rent kommersielle ytringer.

Det er derfor ingen tvil om at opplæringsloven ikke inneholder lovhjemmel til å gjøre de i saken aktuelle inngrep i Unge venstres ytringsfrihet.

Allerede av den grunn kan det konstateres at de aktuelle fylkeskommunenes/skolenes forbud/sensur krenker Grunnloven – og EMK.

3.2.3 Lar inngrepet seg forsvare holdt opp mot ytringsfrihetens begrunnelser?

Selv om man teoretisk forutsetter at opplæringsloven hadde inneholdt en bestemmelse som isolert sett kunne tolkes som at den ga skolen/skoleeier adgang til å nekte visse ellers lovlige politiske ytringer å bli fremført på slike arrangementer som i vår sak på videregående skoler, ville en slik bestemmelse ganske åpenbart uansett ikke kunne håndheves.

Som vist ovenfor under punktene 3.2 og 3.2.1, vil det selv der det isolert sett hadde foreligget en formell lovhjemmel, fra myndighetenes side måtte påvises at forbud mot/sensur av Unge Venstres politiske ytringer, med det formål å beskytte elever på videregående skole, lot seg forsvare holdt opp mot ytringsfrihetens begrunnelse i *sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse*.

Ifølge forarbeidene til Grunnloven § 100 skal det foretas en avveining mellom inngrepets formål og den skade eller forstyrrelse inngrepet kan påføre sannhetssøkingen, demokratiet og individets frie meningsdannelse.⁶ Denne avveiningen foretas i to trinn. Første trinn er:

«[...] uttrykt med ordene «holdt opp mot» ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Hensikten med en slik analyse er å få på bordet en klargjøring av hvordan og i hvilken utstrekning inngrepet vil forstyrre en eller flere av de tre prosesser som ytringsfriheten skal beskytte. ... Det er derfor i seg selv et argument mot et inngrep at det kan forstyrre én eller flere av disse prosessene.»

Annet trinn består i selve avveiningen mellom inngrepets formål og ytringsfriheten:

«Ved så sterkt å betone ytringsfrihetens begrunnelser i selve bestemmelsen tilsikter kommisjonen en realistisk avveining mellom hensynene bak – og nødvendigheten av –

⁶ Se NOU 1999:27 sidene 242-243 (som sitatene i teksten her er hentet fra), jf også Høyesterett i avgjørelsen inntatt i Rt. 2007 s. 404 avsnittene 71 følgende

inngrepet, og den skade eller forstyrrelse som inngrepet kan påføre de tre prosessene ytringsfriheten skal verne. Ytringsfriheten vil i denne avveiningen ikke bare framstå som et abstrakt prinsipp – med tilhørende fare for nedprioritering – men som en konkret størrelse og en grunnleggende forutsetning for prosesser av til dels universell betydning.»

I vår sak er det ingen tvil om hvordan denne avveiningen vil slå ut.

Formålet med inngrepet – å skulle skåne elever i videregående skole (16-19 år gamle personer) mot å bli utsatt for et lovlig (og for øvrig både utbredt og allmenkjent) politisk standpunkt, i forbindelse med politiske ungdomsorganisasjoners presentasjon av sine politiske syn på arrangerte valgtorg/skoledebatter, fordi man påstår at de kan la seg inspirere til rusmisbruk – er i seg selv en svært lite tungtveiende grunn. Dette er for det første politiske standpunkter som elevene uansett vil være eller kunne gjøre seg kjent med i sine liv for øvrig, helt uavhengig av slike valgtorg og skoledebatter. For det annet kan elevene selv ha slike standpunkter (herunder som medlemmer av Unge Venstre eller andre politiske organisasjoner) og fritt uttrykke dem overfor medelever, både på og utenfor skolen. De kan dessuten selv fritt ha på seg både «buttons», t-skjorter eller annet med samme budskap som Unge Venstres – også på skolen, i kraft av sin egen ytringsfrihet.

Som tidligere nevnt aktualiseres i vår sak Grunnloven § 100 tredje ledd, som krever «tungtveiende grunner», slik at formålet i vår sak i seg selv er for svakt begrunnet til å forsvare inngrepet.

Om man så, slik som anvist i Grunnloven, holder dette formålet opp mot i hvilken grad inngrepet forstyrrer de prosessene som ytringsfriheten er begrunnet i, vil avveiningen uansett falle ut i favør av ytringsfriheten.

Forbudene/sensuren i vår sak angriper alle de tre prosessene som begrunner ytringsfriheten:

De begrenser Unge Venstres adgang til å bruke ellers lovlig virkemidler til å utfordre vedtatte sannheter om hvordan samfunnet best håndterer de potensielle problemene forbundet med bruk av rusmidler.

De begrenser kjernen i demokratisk prosess, ved å begrense formidlingen av et lovlig politisk standpunkt som dertil er i opposisjon til statens eksisterende politikk.

De begrenser både ungdomspolitikernes og elevenes adgang til fri meningsdannelse, ved å begrense hvilke lovlige politiske standpunkter/budskap som kan presenteres og diskuteres på de aktuelle valgtorgene og skoledebattene.

Inngrepet er med andre ord i seg selv svakt begrunnet (jf kravet til «tungtveiende grunner») og det forstyrrer ikke bare én av prosessene som begrunner ytringsfriheten, det angriper kjernen i alle tre prosesser.

I vurderingen hittil har vi ikke trukket inn Grunnloven § 100 fjerde ledd, som i utgangspunktet inneholder et absolutt forbud mot forhåndssensur og ande forebyggende forholdsregler.

Vi kan derfor føye til at slik saksforholdene er beskrevet for oss, jf punkt 2 ovenfor, foreligger det også handlinger fra representanter for de aktuelle videregående skolene som er i strid med Grunnloven § 100 fjerde ledd.⁷ Dette bidrar til å gjøre inngrepet i ytringsfriheten desto mer alvorlig.

4. Oppsummering

Som det har fremgått ovenfor er det ingen tvil om vår konklusjon om at fylkeskommuner og deres representanter som har handlet som beskrevet overfor Unge Venstre og Unge Venstres representanter har handlet både uten lovhjemmel og i strid med Grunnloven § 100 (og EMK artikkel 10).

Det er tale om alvorlige inngrep i ytringsfriheten som kan føre til rettslige sanksjoner overfor de ansvarlige. Vi har ikke i denne omgang hatt grunnlag for å vurdere enkelttilfeller konkret, slik man ville måtte gjøre dersom man skulle si noe nærmere om sanksjonsmuligheter. Det vil imidlertid i alle tilfeller være mulig å kreve at de aktuelle fylkeskommunene i det minste avgir en offentlig beklagelse der det erkjennes at Unge Venstres ytringsfrihet har blitt krenket – dette kan det i prinsippet også kreves fastsettelsesdom for, dersom de aktuelle fylkeskommunene skulle nekte å avgi en slik erklæring frivillig.

Etter vårt syn vil dessuten politiet ha plikt til å beskytte Unge Venstres representanters rett til å møte med de aktuelle budskap på fremtidige valgorg/skoledebatter, dersom representanter for vedkomne videregående skoler på forhånd har gitt uttrykk for at de vil praktisere tilsvarende forbud, og også dersom de på stedet faktisk forsøker å håndheve tilsvarende forbud.

* * *

Advokatfirmaet Lund & Co DA

Jon Wessel-Aas

advokat med møterett for Høyesterett

⁷ Om forståelsen av § 100 fjerde ledd, se Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 2007 s. 404.